

CUMHURİYET DÖNEMİNDE EĞİTİM TARİHİMİZLE İLGİLİ BİRKAÇ OLAY

CAVİT BİNBAŞIOĞLU

İstanbul'dan eğitimci bir kadronun Ankara'ya gelişi:

Cumhuriyetin kuruluşundan, hatta önceden, İstanbul'daki eğitimci kadrodan bir kısmı, Ankara'ya gelmeye başladılar.

1. Ziya Gökalp: 1922 yılı sonunda Millî Eğitim Bakanlığı Telif ve Tercüme bürosu başkanlığına atanmış, Heyeti İlmîyelerde bulunmuş. Liselere Felsefe ve Sosyoloji dersleri konmasını sağlamıştır.

2. Mehmet Emin Erişilgil: 1926'da Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı olmuş, 1926 tarihli İlkokul Programının hazırlanmasında etkili olmuştur. O zamanın en ileri dergilerinden biri olan Hayat Dergisi'ni çıkarmıştır. 1924'te J.Dewey, ülkemizde iyice tanınmış ve aynı yıl Türkiye'ye davet edilmiştir. Raporu, Cumhuriyet Devri eğitimini etkilemiştir. Rapor, ilkin 1925 yılında Maarif Vekâleti Dergisi'nin Mart sayısında yayımlanmıştır. Kitabı çeviren Avni Başman'ın da J.Dewey felsefesini tanıtmada büyük rolü ve emeği vardır. 1926 tarihinde Talim ve Terbiye Kurulu üyesi olan Avni Başman, 1950 yılında Demokrat Parti Hükümeti'nden Millî Eğitim Bakanı seçilmiş ve kısa bir süre sonra istifa etmiştir.

3. İhsan Sungu: 9 Ekim 1926 tarihinde Talim ve Terbiye Heyeti üyeliğine atanarak Ankara'ya gelmiştir. 1926'da çıkan İlkokul Programı'nı hazırlayan üyelerdendir. Daha önceki Heyeti İlmîyelere de katılmıştır. 1928'de Millî Eğitim Bakanlığı'nın kurduğu Alfabe Komisyonunun dokuz üyesinden biridir. 1929 yılında kısa bir süre yeni kurulan Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Müdürlüğünü de yapmıştır. Üç yıl süre ile bu okulda da meslek dersleri öğretmenliği yapmıştır. 1940'da Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı, 1939'da da Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşarı olmuş, 1946'da ölümüne kadar bu görevde kalmıştır. Bakanlığın üst düzeyinde oluşan bu kadro "Terbiye" dergisini çıkarmıştır. 1926 tarihli "İlkokul Programı" da yine bu kadronun eseridir.

4. Fuat Baymur: 1921'de Beyazıt Numune Mektebi öğretmenliği ile işe başladı. Sonra, Galatasaray Lisesi

ilk kısım Türkçe öğretmeni oldu, 1928'de İstanbul İlköğretim Müfettişi oldu. Sonra, Viyana'ya öğrenime gönderildi. Eğitim Tarihinde "Viyancılar" adıyla anılan bir ekibin içindedir. Diğerleri: Rauf İnan, Fevzi Selen, Muvaffak Uyanık. Bu dört kişi, çeşitli kitapları ve konferanslarıyla 1930-1965 ve hatta daha sonraki yıllara kadar eğitimimizde özellikle ilköğretimde isimleri en çok duyulan kişiler olmuştur. Bunlar, "Toplu Öğretim" adıyla bilinen ve halen de ilkokullarda uygulanan eğitim sisteminin Türkiye'deki en iyi uygulayıcıları olarak tanınır. Eserleri, öğretmenler tarafından o yıllarda çok okunmuştur. Eğitim Enstitülerinde görev aldılar.

5. Hıfzırrahman Raşit Öymen: 1926-1934 arasında İstanbul Öğretmen Okulu öğretim yöntemi öğretmenliği yaptı. 1934 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmenliğine atandı. 1943'te Milletvekili seçilinceye kadar bu görevde kaldı, aynı zamanda İlköğretim Genel Müdür Yardımcılığı da yaptı. Bu sırada Bakanlığın çıkardığı "İlk Öğretim" dergisinin yazı işleri müdürlüğünü de yaptı. (1939-43)

1926 ve 1928 yıllarında iki kez yayımlanan "Mektepçiliğin Kâbesinde" adlı kitabı o günlerde ün yaptı. Kitabında Viyana'daki eğitim ve öğretim çalışmalarını anlatıyordu.

6. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu: İstanbul Üniversitesinde çalışırken, modern bir okul kurmak üzere, Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Müdürlüğünü 1930 yılında kabul etti. Okulun projesini hazırladı. Fakat, Millî Eğitim Bakanlığı ile anlaşamayınca 6 ay kadar sonra tekrar İstanbul'daki eski görevine döndü. 1933'te Üniversite kadrosu dışında bırakıldı. Yeni Adam Dergisini çıkarmaya başladı. 1932'de en önemli kitabı olan "İçtimâî Mektep"i yayımladı. 1924 yılında Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Pedagoji bölümünün kurucusu ve ilk öğretim üyesi olarak atandı. Milletvekili oldu ve pek çok konferanslar verdi. Pek çok kitabı vardır. Eğitimci İsmail Hakkı olarak anılır.

7. İbrahim Alaeddin Gövsa: Öğrenimini İsviçre'de J.J. Rousseau Enstitüsü'nde tamamlayan bu eğitimci,

1916'da İstanbul Öğretmen Okulu Psikoloji ve Pedagoji öğretmeni oldu. 1926 yılında Ankara'da Talim Terbiye üyesi oldu.

Dr. Halil Fikret Kanad ve 1950'den Sonraki Program Değişiklikleri Hakkındaki Tutumu:

Dr. Halil Fikret Kanad, Türkiye'nin ilk eğitim doktrudur. Doktorasını Almanya'da Leipzig Üniversitesinde yapmıştır. (1917). 1919 yılında İstanbul'da Kandilli, Erenköy ve Selçuk Hatun İnas Sultanilerine atandı. Fenni Terbiye ve Malûmat-ı Ahlâkiye dersi veriyordu. Bir ara Bakû Üniversitesi'nde çalıştı. Yurda dönünce, önce Konya Orta Öğretmen Okulu öğretmenliğine atandı. Okul Ankara'ya taşındıktan sonra, 1929 yılında Pedagoji Bölümü'nün kurulmasını sağladı. 1957 yılında emekli oluncaya kadar bu okulun öğretmenliğini yaptı. Pedagoji Bölümü'nün şefliğini 1950'li yıllara kadar yürüttü. 1936-39 yılları arasında Talim ve Terbiye Kurulu üyeliği yaptı. Bu süre içinde de Gazi Eğitim Enstitüsü'ndeki görevini bırakmadı. Kişiliği, Pedagoji Bölümü ile adeta özdeşleşmişti. Zamanında Türkiye'nin en büyük eğitim otoritesi sayılırdı. Eğitime ilişkin 18 kitabı vardır.

İkinci Cihan Savaşı'ndan sonra UNESCO'nun kurulması, demokratik hayata geçiş, uluslararası ilişkilerin artması ve Amerika'ya öğrenci gönderilmesi gibi etkenlerin etkisiyle Türk Eğitim Sistemi'nin özellikle programı konularında bazı değişiklikler yaşanmaya başladı. Eskiden Amerika'da öğrenim görmüş olan kişilere, Millî Eğitim örgütü içinde Talim ve Terbiye Kurulu üyeliği, okul müdürlüğü, yüksek okul öğretmenliği gibi görevler vermeye başlandı. Bu değişiklikler olurken, okul programlarında ve derslerde de değişiklikler oldu. 1952 yılında toplanan 5. Millî Eğitim Şûrası'nda Öğretmen Okullarının programları değiştirildi. Daha Köy Enstitüleri kapatılmadan -kapatılacakmış gibi- programları, öğretmen okullarının programları ile birleştirildi. "Köy Enstitüleri ve Öğretmen Okulları Programları" bu suretle doğdu. 1953 yılından itibaren uygulamaya kondu. Öğretmen Okulları ile Köy Enstitülerinin birleştirilmesi hakkında kanun 1954 yılında yayımlandı.

Bu programa göre, öğretmen yetiştiren okullardaki derslerde değişiklik yapıldı. "Pedagoji" dersi gibi öğretmen okullarının en önemli dersinin yerini, "Eğitim Psikolojisi" dersi aldı. "Pedagoji Tarihi" dersi öğretmen okulları programında yer almadı. İlkokuldaki derslerin öğretimlerini içeren "Özel Öğretim Yöntemleri", dersi de programlardan çıkarıldı. Bunun yerine, Eğitim Psikolojisi dersi içine "İlkokulda Okutulan Derslerin Psikolojik Temelleri" diye bir bölüm eklendi. Sosyoloji dersi kaldırılarak, bunun yerine, "Eğitim Sosyolojisi" dersi kondu. İlgi duyulan konuların işlenebileceği "Seminer" saatleri ihdas edildi. Ders uygulamaları için son sınıflar-

da haftada bir gün ayrıldı. Bu değişiklikler birer orta dereceli okul olan öğretmen okulları ile köy enstitülerinde yapıldı. Öğretmen okullarına yeni konan Eğitim Psikolojisi dersinin kitabı Vedide Baha Pars, Hüsnü Cıvıtlı, Mithat Enç ve Turhan Oğuzkan tarafından yazdırıldı ve 1954 yılında yayımlandı. ("Derslerin Psikolojik Temelleri" bu kitapta yer almamıştı.) Bunlar, o sırada Gazi Eğitim Enstitüsü'nün öğretmenleri idi. Eğitim Sosyolojisi kitabı da o sırada Talim ve Terbiye Kurulu üyesi olan Nusret Köymen tarafından yazıldı. Kendisi, aynı zamanda, Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü'nün "Eğitim Sosyolojisi" öğretmeni idi.

Bu değişiklikler, o sırada Gazi Eğitim Enstitüsünün Pedagoji ve Pedagoji Tarihi dersi öğretmeni olan Dr. Halil Fikret Kanad'ın tepkisine yol açtı. Mevcut iki ciltlik "Pedagoji" adlı kitabına bir forma kadar bir ek yaparak, "Pedagoji"nin ne olduğunu, öğretmen yetiştiren okul ve kuruluşlarda bu dersten vazgeçilemeyeceğini Avrupa ve özellikle Almanya Üniversitelerinden örnekler vererek heyecanlı bir üslûpla açıklama çabasına girdi. Aynı şeyi derste de yaptı. Bu ihtiyacı o güne kadar duymadığını da belirterek, yapılan uygulamanın yanlış olduğunu ortaya koymaya çalıştı. Daha sonra, eleştirilerini 1955-1956 yıllarında, o sırada yayımlanan "Köy ve Eğitim" dergisinde de devam ettirdi. Bu arada, mevcut "Eğitim Sosyolojisi" dersinin programını da beğenmiyordu. Eğitim Sosyolojisi olacaksa, ona göre, bu, başka türlü olmalıydı. Nitekim, daha sonraki yıllarda kendisi bir "Eğitim Sosyolojisi" kitabı da yazdı. "Pedagoji" dersinin öğretmen yetiştiren kurumlar bıraktığı bir boşluk vardı. Dr. Halil Fikret Kanad'ı âdeta isyana sevkeden bu boşluk idi. Bu da 1512 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan yeni Eğitim Enstitüsü Yönetmeliği ile giderildi. Bunun yerine "Eğitime Giriş" dersi kondu.

Öğretmen yetiştiren okullardan, "Özel Öğretim Yöntemleri" dersinin kaldırılması, o sıralarda fazla bir tepki yaratmadı. Mevcut öğretmenler (meslek dersleri öğretmenleri), bu konularda bilgi ve tecrübe sahibi oldukları için, haftada bir günü (6 saat) kapsayan uygulama seminer çalışmalarından da yararlanarak bu eksikliği telâfi etmeye çalıştılar. Fakat, bir süre sonra, bunun eksikliği hissedilmeye başlandı. Öğretmen okulları, "Eğitim Enstitüsü" şekline dönmeden önce "Öğretim Yöntemleri" dersi "İlkokullarda Öğretim: I" ve "İlkokullarda Öğretim: II" adıyla ikiye bölündü. Birincisinde "Genel Öğretim Yöntemleri", ikincisinde de "Özel Öğretim Yöntemleri" dersi okutulmaya başlandı. (1970-71 yıllarında). 1973'te yayımlanan "Özel Öğretim Metotları" kitabım bu değişikliğe göre yazıldı. Bu uygulama, öğretmen okullarının Eğitim Enstitülerine dönüştürüldüğü 1975-76 yıllarına kadar sürdü. Bu sırada yetişen öğretmenler, özel öğretim yöntemleri dersi açısından daha şanslı oldular.

(Bu dersin önemi ve değeri bugün YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu) yönetimindeki kuruluşlar tarafından tamamiyle anlaşılmış değildir. Öğretmen yetiştiren okul ve kuruluşlara "Özel Öğretim Yöntemleri" dersi konmuşsa da, bunun öğretimi meslek dersleri öğretim üyelerine değil, alan dersi öğretim üyelerine yaptırılmaktadır. Bu öğretim üyeleri de âdeta, ellerine fırsat düşmüşçesine dersin psikolojisi ve öğretimi yerine, o dersin muhtevasını genişletici bilgi vermektedirler.)

Benzeri bir olay, öğretmen yetiştiren okullar (iki ve üç yıllık eğitim enstitüleri ile dört yıllık yüksek öğretmen okulları) 1982 yılında üniversitelere bağlandıktan sonra da yaşandı. Öğretmen yetiştiren okullar üniversitelere bağlanınca YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu), programlarda değişiklikler yaptı. Bazı derslerin adını değiştirdi. Örneğin, Genel Öğretim Bilgisi'nin adını, "Öğretim İlke Yöntem ve Teknikleri" yaptı. Özel Öğretim Yöntemleri yerine, dersle ilgili olarak "Eğitim Teknolojisi" dersi koydu. Fen Eğitimi Teknolojisi gibi. Bu dersleri de meslek dersleri öğretmenlerine değil, alan dersi öğretmenlerine okuttu. Sonradan, bu değişikliklerde yeniden değişiklikler yapıldı. Örneğin, Genel Öğretim Bilgisi dersinin adı, son olarak yine "Genel Öğretim Yöntemleri" oldu. Bunlar da tarafımızdan zaman zaman eleştiriye uğramıştır. (Bakılabilir: Binbaşıoğlu, Cavit. "Öğretmen Yetiştiren Kuruluşlarda Meslek Dersleri Üzerine", Millî Eğitim Vakfı Dergisi. Yıl: 2, Sayı: 8, (Aralık, 1987). Binbaşıoğlu, Cavit. "Öğretmen Yetiştirmede Özel Öğretim Yöntemlerine Önem Vermemenin Bedeli", Millî Eğitim Vakfı Dergisi. Yıl:2, Sayı: 8, (Aralık, 1987). Binbaşıoğlu, Cavit. "İlkokul Öğretmeniyle İlgili Bazı Sorunlar Üzerine", Millî Eğitim Vakfı Dergisi. Yıl:3, Sayı:10, (Nisan-Mayıs-Haziran, 1988). Binbaşıoğlu, Cavit. "Öğretmen Yetiştiren Kuruluşlarda Meslek Dersleri Üzerine", Çağdaş Eğitim. Yıl: 14, Sayı: 147, (Eylül, 1989). Ortaya çıkan sorunlar ve belki de bu yazılar üzerine, öğretmen yetiştiren kuruluşların programlarında yeni değişiklikler yapıldı. Bazı dersler "seçmeli" hale getirildi. Ön lisans veren iki yıllık Eğitim Yüksek Okulları 1989'da dört yıla çıkarıldı. Programları da buna göre yeniden düzenlendi. Bu programlar yayımlanmadığından, eklenen ve çıkarılan derslerin neler olduğunu bugün tam olarak bilmiyoruz.

Eğitim Sistemimizde 1950'li Yıllar:

Yukarıda belirtilen İkinci Cihan Savaşı sonrasındaki durumlar ve gelişmeler, gözlemlerimize göre, Türk Eğitim Sisteminde de bazı değişikliklere yol açmıştır. Bunlar, yapılacak incelemelerle daha net olarak ortaya konabilir!

Bunlardan birincisi, programlar ve ders kitapları sonradır. Cumhuriyetin kurulmasından sonra ve özellikle

le 1926 yılında yapılan köklü program değişiklikleri, hem ilk, hem orta ve hem de yüksek öğretimde etkilerini 1950 yılına kadar göstermiştir. Bu programlarda ve okutulan ders kitaplarında ve hatta bunların muhtevalarında, Tanzimattan beri süregelen Fransız etkisi yanında, Almanya ve özellikle ilköğretimde Avusturya etkisi görülmüştür. 1924'te J. Dewey'nin Türkiye'ye davet edilerek verdiği rapordan sonra -çok yavaş da olsa- eğitim sisteminde Amerikan etkisi görülerek pragmatik bir felsefe gelişmeye başlamıştır. Bu yönde en kuvvetli hareket, köy enstitülerinde ve teknik öğretimde yaşanmıştır. Bunda J.Dewey ile birlikte Avrupa'dan getirtilen diğer uzmanların da etkisi olmuştur. Daha sonra, 1950'li yıllara kadar uzunca bir dönem, program ve ders muhtevalarında, nitelikte ilgili fazla bir değişme görülmemiştir. Bu durumu, 1928-1950 yıllarına kadar yayımlanan öğretmen meslek kitaplarının incelenmesinde de görebiliriz. Bu dönemde yayımlanan öğretmen meslek kitaplarının çok büyük bir bölümü Almanca, Fransızca ve bunlara yakın dillerdendir. Amerika'ya öğrenime gidenlerin yazdığı veya çevirdiği kitapların sayısı son derece azdır. 1940'lardan sonra bunlarda da bir artış olmaya başlamıştır. Bu bakımdan, H.Hüsnü Cırtılı'nın 1941 yılında yayımlanan "Terbiye ve Öğretimde Metot" adlı eseri anılmaya değer. Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümünün ilk mezunlarından olan Hüsnü Cırtılı'nın Amerika dönüşü yazdığı bu eser, Pedagoji Bölümünde, 1940'tan itibaren yazarı tarafından ders kitabı olarak okutulmuştur. Kanımca, bu kitap, Türk eğitim sisteminde, çağdaş ve bilimsel eğitim anlayışının doğuşuna olmasa bile, gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Bu kitapta, önce idealizm, realizm ve natüralizm gibi eğitim felsefeleri tanıtılmış, daha sonra eğitim araştırmalarına bir başlangıç olmak üzere, test ve araştırma tekniğinin özü açıklanmıştır. Okullarımızda ilk test de Gazi Eğitim Enstitüsünde o yıllarda uygulanmıştır. Pedagoji bölümünde, iki yıllık bir öğrenimden sonra bile, öğrenci, başlangıçtan beri eğitimle ilgili bir araştırma yapar ve bunu, ilgili öğretmenin onayına sunar. Bu araştırmaların, bu kitaptaki araştırma tekniğine göre yapılmasına özen gösterilirdi. Araştırmalar, Pedagoji Bölümü'nün seminer odasında ayrı dosyalar içinde saklanırdı. Ne yazık ki, bu araştırmalar, 1970'lerden sonraki karışıklıklar ve Yüksek Öğretmen Okulu oluş ve Üniversiteye dönüş sırasında ortadan kaybolmuştur. Belki de okulun arşivine kaldırılmıştır. (Bu vesile ile belirtelim ki, ülkemizde ilk eğitim araştırmalarından biri, Gazi Eğitim Enstitüsü Psikoloji Öğretmeni Dr. Ziya Dalat tarafından 1938-1941 yılları arasında yapılmış ve 1941'de "Ne için Sınıfta Kalıyorlar" adıyla yayımlanmıştır.)

Bu sırada yine eğitim sistemimize etki yapabilecek bir gelişme de Mithat Enç'in Amerika'da yaptığı öğrenim sonucu Pedagoji Bölümüne öğretmen olarak dönüşü ile başlamıştır. O zamana kadar normal çocukların eğitimi

üzerinde eğitim ve öğretim yapan Pedagoji Bölümü, aruk uyumsuz çocukların eğitimi üzerinde de öğretim yapmaya başladı. Böylece, dersler arasına, "Kusurlu ve Sakat Çocukların Eğitimi ve Ruh Sağlığı" gibi bir ders de girdi. 1953-54 yılından itibaren Gazi Eğitim Enstitüsüne testle öğrenci alınmaya başlandı. Ayrıca, kompozisyon tipi sorular da vardı. Bunlarda kazananlar arasından mülâkatla öğrenci seçiliyordu. Bu uygulama, okul üniversiteye dönüşüncüye kadar devam etti. 1953-1955 yıllarında Pedagoji Bölümünde şu dersler okutuluyordu: Ruhbilim, Çocuk ve Gençlik Ruhbilimi, Eğitim ruhbilimi, Pedagoji Tarihi, Genel Öğretim Metodu, Eğitim ve Öğretim Örgütü, Felsefe, Toplumbilim, Kusurlu ve Sakat Çocukların Eğitimi ve Ruh Sağlığı, Yabancı Dil, Türkçe, Türk Devrim Tarihi, Vak'a İncelemesi, İlkokul Programının Esasları, Grupla Çalışma tekniği, Yetişkinler Psikolojisi, Araştırma tekniği, Teftiş Tekniği, konuşma Arızaları, Tecrübî Psikoloji, Halk Eğitimi. Ayrıca, her sömestirde 6'şar saat seminer çalışması. (O sırada Pedagoji dersinin yerine Eğitim ruhbilimi dersi konmuştur. Bu liste, Cavit Binbaşoğlu'nun Pedagoji Bölümünde iki yıl okuduğu dersleri kapsamaktadır. Okuldan aldığı belgeden çıkarılmıştır.) Bu geçiş döneminde Dr. Halil Fikret Kanad "Eğitim Psikolojisi" yerine yine "Pedagoji" okutulmuş; fakat, bunun fakında olan müdür (Vedide Baha Pars, bu eksikliği telâfi edebilmek için olacak ki, bize, kendi okuttuğu derste, o sırada yeni çıkan "Eğitim Psikolojisi" kitabının "Öğrenme Psikolojisi" kısmını ödev olarak vermiş ve kontrol etmişti.

Öğretmen yetiştiren yüksek okulların ve eğitim enstitülerinin meslek derslerindeki değişiklik, 1950'li yıllara doğru hızlanmaya başladı. Bildiğim kadarıyla, ilk değişiklik, Pedagoji dersinde oldu. Bu dersin yerine "Eğitim Psikolojisi" dersi kondu. Bu konuda ilk kitap, İstanbul Eğitim Enstitüsü öğretmeni olan Ömer Hilmi Mart tarafından yayımlandı. O sırada İzmir Kız Lisesi Müdürü olan ve daha önce, İzmir Kız Öğretmen Okulu'nda 10 yıl kadar "meslek dersleri" öğretmenliği yapan Vedide Baha Pars, Çapa Eğitim Enstitüsü Müdür başyardımcılığına atandı. İstanbul Arnavut Köy Amerikan Kolejini bitirdikten sonra A.B.D.'de Chicago Üniversitesinde Pedagoji ve Psikoloji öğrenimi yaptı. 1930 yılında master derecesini aldı. Yurda dönünce İzmir Kız Öğretmen Okulu Öğretmenliğine atandı. Eğitim anlayışımızın 1950'den sonra aldığı ivmede bu bayan eğitimcimizin büyük rolü olduğunu sanıyorum. 1952'de Gazi Eğitim Enstitüsü müdürü oldu. Gazi Eğitim Enstitüsünde okurken, bizim müdürlüğümüzü ve "Teftiş Tekniği" dersi kúramsal kısım öğretmenliğini de yapmıştır. Sosyal bir kişiliğe sahipti. Müdürlük yaparken, aynı zamanda, Öğretmenler Federasyonu Başkanlığı yaptı. Türk Kadınlar birliğinde, Çocuk Hakları Müdafaa Cemi-

yetin'de de görev yapıyor ve ayrıca, Ankara Radyosunda eğitim konusunda konuşmalar yapıyordu. 1952 yılından sonraki progamlarla ilgili toplantılara Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürü olarak katılmıştır. Şûralarda aktif rol almıştır. 1957 yılında kendi isteği ile Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'nden ayrıldı; fakat, 1958'de bir trafik kazası sonucu ölünceye kadar Enstitünün meslek dersleri öğretmenliğinde kaldı. Onun müdürlüğü zamanında okulun öğrenci örgütü iyi çalışıyor ve okulda demokratik bir ortam hüküm sürüyordu. Okulda sosyal etkinlikler yapılyordu: Konferans ve temsil gibi. Onun müdürlüğü zamanında Gazi Eğitim Enstitüsü içinde bir "Özel Eğitim Bölümü" açıldı. Bölüm Başkanlığına Mithat Enç getirildi. Bu bölümün açılması, eğitim anlayışlarımıza yeni görüşler getirdi. Bu amaçla, kör, sağır ve dilsizlerin eğitimiyle ilgili olarak Avusturya ve Amerika'dan uzmanlar getirildi. Bunların bir kısmı profesör düzeyinde idi. Dersler, yabancı dil bilen öğretmenlerin çevirmeleri ile yürütülüyordu. Bu bölüm iki yıl mezun verdikten sonra -mezunlarının istihdam sorunlarının çözülememesi nedeniyle- kapatılmıştır. (Mezunları; yetiştirme yurtlarında görev almak istememişler ve ilköğretim müfettişi olmak istemişlerdir.) Bu gelişmelere paralel olarak yine o yıllarda Gazi Eğitim Enstitüsü içinde bir Rehberlik Bürosu açıldı. Bu büroda yabancı uzmanlar yanında okulun öğretmenlerinden Mithat Enç, Remzi Öncül, Şükrü Selçukoğlu, Hasan Tan görev yaptı. Öğrencilerin problemlerini ortaya çıkaracak "Nevrotik Araz Testi" ve "Gazi-Bayer Testi" adlı psikolojik testler bu zamanda geliştirildi. (Bayer adı, testin geliştirilmesini yapan Amerikalı uzmanın adıdır) Bu sırada Gazi Eğitim Enstitüsünün programlarında büyük değişiklikler oldu. Yukarıda sunulan Pedagoji Bölümü programı bunlardandır. Daha önceleri okutulmayan Vak'a İncelemesi, İlkokul Programının Esasları, Grupla Çalışma Tekniği, Yetişkinler Psikolojisi, Araştırma Tekniği, Konuşma Arızaları, tecrübî Psikoloji ve Halk Eğitimi dersleri bu dönemde programa girmiştir. Bu programa yeni giren derslerin öğretmenliğini, o sırada Amerika'da "Master" öğrenimi gördükten sonra yurda yeni dönen öğretmenler üstlenmiştir. Bunlardan "Rehberlik" dersini Hasan Tan; Grupla Çalışma, Yetişkinler Psikolojisi ve Halk Eğitimi derslerini de Turhan Oğuzkan okutmuş, yurdumuzda bu konularla ilgili ilk yayınları yapmışlardır. Sonradan bu eğitimciler "doktora" gibi akademik dereceler alarak Ortadoğu ve Boğaziçi Üniversitelerimizde görev almışlardır. Gazi Eğitim Enstitüsündeki bu değişiklikler, öğretmen yetiştiren orta dereceli okullarda da etkisini göstermiştir. 1952 yılında toplanan 5. Millî Eğitim Şûrasında kabul edilen "Köy Enstitüleri ve Öğretmen Okulları Programı" ile öğretmen okullarına yukarıda söz konusu ettiğimiz dersler girmiştir. Bu dersler, Gazi Eğitim Enstitüsünde yapılan değişikliklerin orta öğretimdeki bir paralelidir. 1953

yılında "Çok Amaçlı Okul" açılmasına karar verilmesi de bu gelişmelerin orta öğretimdeki yansımaları olarak kabul edilebilir. Fakat, bu da çok sürmemiş, 2-3 yıl sonra kapatılmıştır.

1950 yıllarında ilköğretimin en önemli sorunu birleştirilmiş sınıflı olarak çalışan köy okulları idi. Bu sorunu çözmek için Millî Eğitim Bakanlığı, 1951 yılında Amerikalı eğitimci K. V. Wofford'u Türkiye'ye davet etti. Wofford, köy enstitüleri merkez olmak üzere, çevresindeki köy okullarında 3-4 aylık bir süre ile incelemeler yaptı ve sonunda "Türkiye Köy Okulları Hakkında Bir Rapor" hazırladı. Bu rapor yayımlanmıştır. Bu rapor da ilköğretimde büyük bir değişikliğin başlangıcı olmuştur. Bu raporla, sadece, birleştirilmiş sınıflar sorununa bir çözüm bulunmamış, eğitim ve öğretim yöntemleriyle ilgili yeni görüş, tutum ve anlayışlar da yurda girmiş, yahut -en azından- bir gelişime vesile olmuştur.

Bu raporun hazırlanmasından sonra, bu amaçla, Amerika'ya ilköğretimin çeşitli kademelerinden 20 kişilik bir öğretmen kafilesi gönderilmiştir. Bunlar, Amerika'da bir yıl süre ile kalmışlar, orada çeşitli okullarda gözlem ve incelemelerde bulunmuşlar, hattâ köy eğitimi ile ilgili kısa süreli çeşitli kurslara da katılmışlardır. Bu öğretmenlerden birkaçı şunlardır: Bakanlık Müfettişi Osman Ülkümen, öğretmen okulu müdürü Kemal Üstün, ilköğretim müfettişi Halit Cevri Aslangil, gezici başöğretmen Süleyman Karagöz. Ayrıca ilkokul öğretmenleri de vardı. Bunlar yurda döndükten sonra ilköğretimde -eğitim anlayışı bakımından- bir canlılık görüldü. Ülkede yer yer yeni denemelere girişildi. Bunların en etkililerinden biri Bolu'da gezici başöğretmen Süleyman Karagöz'ün önderliğinde yapılan girişimlerdir. Bolu'daki çalışmalar, 1956 yılında yine Bolu'da toplanan bir Eğitim Kongresi'nde değerlendirildi. Bu kongrede Vedide Baha Pars başta olmak üzere, ülkenin o günkü belli başlı eğitimcileri ve Bakanlık mensupları bulundular. Kongre birkaç gün sürdü. Bunlarla ilgili olarak o günkü meslek dergilerinde yayın yapılmıştır. (Kongrede ben de buldum).

1960'tan sonra İlköğretim Genel Müdürlüğüne getirilen Fuat Baymur, bu konuya büyük ilgi göstermiş, genel müdürlükte bir "Program Geliştirme Bürosu" kurmuş, müdürlüğüne de Süleyman Karagöz'ü getirmiştir. Artık bu konu, ülke çapında ele alınmıştır. 14 yerde yapılan çeşitli uygulamalardan ve Bakanlık kanalıyla yürütülen ve ilkokul öğretmenleri, ilköğretim müfettişleri, öğretmen okulu öğretmenleri ve eğitim enstitüsü öğretmenlerinin işbirliği ile yapılan çok çeşitli toplantılardan sonra, 1968 tarihli İlkokul Programı meydana getirilmişti. Bu programda "proje yöntemi", "küme çalışması yöntemi" gibi daha önceki programlarda bu-

lanmayan yöntemler önerilmişti. Bu yöntemlerle, yalnız ders öğretmek değil, aynı zamanda demokrasi eğitimine hizmet etmek amacı da göz önünde bulundurulmuştur. Yine bu programda çeşitli kaynaklardan yararlanmak, öğretimde tek bir kaynağa bağlı kalmamak, tartışmaya önem vermek, rehberlik yapmak gibi eğitim ve öğretim ilkeleri yer almıştır. Böylece, bu programla, sadece, birleştirilmiş sınıflar sorununa bir çare bulunmamış, aynı zamanda, eğitim ve öğretim anlayışımıza yeni katkılar da getirilmiştir.

Bu arada bir de "yayın" konusuna temas etmeliyiz. 1951'den itibaren Millî Eğitim Bakanlığı "Öğretmen Kitapları" dizisi yayımlamaya başladı. Bu dizide telif ve çeviri birçok eserler yayımlanmıştır. İlk yayınlanan eserler arasında Vedide Baha Pars'ın İngilizceden çevirdiği "Orta Dereceli Okullarda Genel Öğretim Metodu ve Uygulama", "İlkokullarda Genel Öğretim Metodu ve Uygulama" vardır. Bu eserler, öğretim kavramına alışık olunanlardan farklı bir muhteva getirmiştir. Bu kitaplar ve bunların benzeri diğer kitaplar, bundan sonra yazılan yerli kitaplara kaynaklık görevi yapmıştır. Vedide Baha Pars'ın, "Sınıfta Test Nasıl Yapılır", Okuma Psikolojisi ve İlkokula Öğretimi", kitapları ve Hüsnü Cırıtlı, Mitat Enç ve Turhan Oğuzkanla birlikte yazdığı "Eğitim Psikolojisi" kitabı, o dönemde en yeni eğitim görüş ve anlayışlarını yansıtan bir kitap olmuştur. Bu kitabın "Gelişim Psikolojisi" ve "Öğrenme Psikolojisi" bölümlerini Vedide Baha Pars yazmıştır.¹

Öğretmen kitapları dizisi komisyonu başkanı H. Hüsnü Cırıtlı idi. Bu dizide psikoloji, öğretim yöntemleri ve eğitime ilişkin pek çok kitap yayımlanmıştır. Bu kitaplardan çeviri olanlar, yerli yayınların da kaynağını oluşturmuştu. Bu hareket, yeni bir "Türk Pedagojisi"nin doğmasına vesile olmuştur. 1950'li yıllardan önceki ve sonraki meslek kitaplarının incelenmesi bunu kanıtlar. Bu dizide 1970'li yıllara kadar 130'dan fazla kitap yayımlanmıştır. Bunların içinde Comenius'ün "Büyük Didaktika" ve Condorcet'in "Millî Eğitim Üzerine İncelemeler" gibi klasik eserler de vardır. Bu dizi, ayrıca yerli eğitimcilerin kendilerinin yayımlayamadığı eserlerin yayımlanmasına da imkân sağlamıştır.

Bu eserleri yazan ve çevirenlerin çok büyük bir kısmı Eğitim Enstitüsü öğretmenleridir.

Gazi Eğitim Enstitüsü'nün 1960'a kadar çalışan öğretmenlerin eserlerinin bibliyografik bir listesi 1961-62 yıllarında Gazi Eğitim Enstitüsü adlı derginin 1-2. sayılarında yayımlanmıştır.

(Aralık 1990, Sayı: 132)

¹ Bu yazıda adı geçen ve diğer eğitimcilerimizin eğitime katkıları için bakılabilir. Binbaşoğlu, Cavii. Eğitim Düşüncesi Tarihli. Ankara: Binbaşoğlu Yayınevi, 1982, s. 140-176.